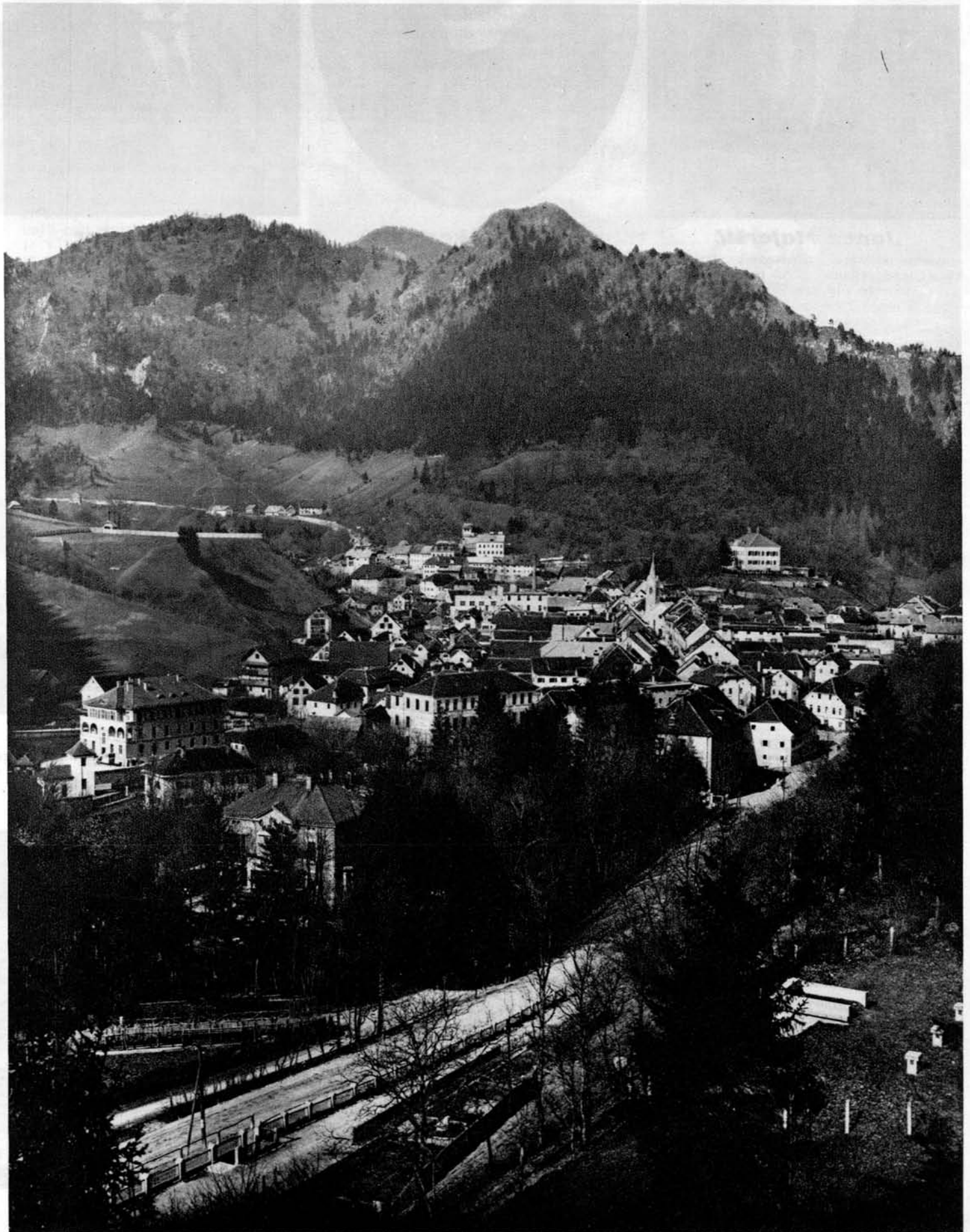

Ilustrirani Slovenec

Leto IV

Tedenska priloga »Slovenca« (št. 164) z dne 22. VII. 1928

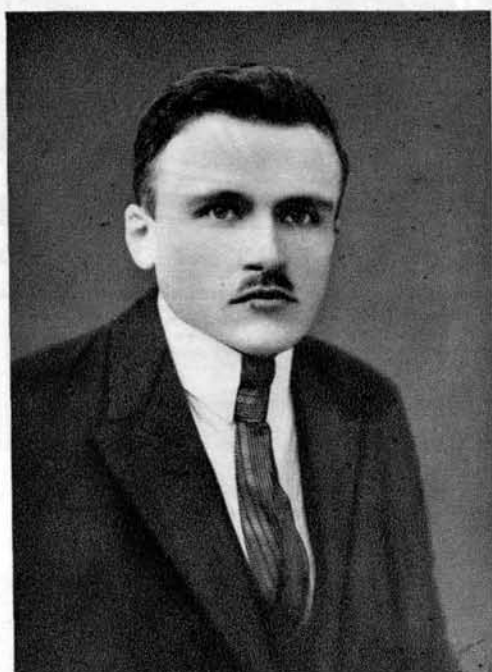
Štev. 30

Naša slovenska mesta: Trzin

Pogled na Trzin proti Ljubelju z vhodom v Šentansko dolino.

Foto Jug.

Janez Majeršič

oblastni poslanec, predsednik tržiškega krajevnega odbora SLS, predsednik usnjarske zadruge »Runo« itd.

Matija Škerbec

tržiški mestni župnik.

Ivan Lončar

župan mesta Tržič.

Iz divne tržiške okolice:

Na levi: Cerkev sv. Ane pod Ljubeljem in lovski gradič barona Borna z Zelenico v ozadju. — Na desni: Razvaline Lambergovega gradu in cerkvica sv. Jurja nad Bistrico pri Tržiču, odkoder je krasen razgled po vsej Gorenjski.

Pogled na Tržič

Na hribčku na desni je cerkev sv. Jožefa, v sredini župna cerkev, na levo od nje cerkev sv. Andreja, nad njo Gassnerjev (nekoč Radeckega) grad, med njim in župno cerkvijo vhod v Dolino in »Puterhof«.

Naša slovenska mesta: Tržič

Najstarejša zgodovina Tržiča je zavita v precejšnjo temo. Ljudska pripovedka postavlja prvotni Tržič pod Košuto, ca. 6 km od sedanjega, v smeri proti Ljubelju. Del Košute, ki se je odtrgal, je naselbino razrušil, prebivalce pa prisilil, da so na sedanjem prostoru ustanovili »Forum novum« — novi trg — Neumarkt.

Zakaj leži Tržič v ozki dolini Bistrice in Mošenika, ko se vendar neposredno pod njim razteza lepa gorenjska ravan? Vzrok temu je bližnji Ljubelj, ki je bil s svojimi klanci in živahnim prometom nekdanj bogat vir dohodkov Tržičanom, kakor tudi vedna moč, ki je že od nekdanj podpirala industrijo.

Že v 12. in 13. stoletju zasledimo v Tržiču fužine za baker in usnjarsko ter kovaško obrt. V gradu je bila tedaj kapela sv. Lenarta, kjer so imeli cehi svoje pobožnosti in nastala je v tej dobi tudi prvotna cerkev sv. Andreja, ki je postal zaščitnik različnih tržiških cehov. Poleg usnjarske in kovaške obrti se je razvila v tedanji dobi tudi barvarska in nogavičarska obrt. Grof Radecky, bivši gospodar tržiškega gradu, je zasl.oval tudi veliko tovarno pil »na Fabriki«. Vodil je podjetje veščak — Anglež Duton. Nenadoma pa je tega veščaka zadela kap in skrivnost izdelave je odnesel s seboj na drugi svet. Začeli so nato obratovati na drug, dražji način in slednjič je obratovanje po l. 1870. prenehalo. Dolini Bistrice in Mošenika imata krasne gozdove v šentanski dolini so kopali še do pričetka sedanjega stoletja živo srebro. Danes cvete v Tržiču od starih obrti še kovačija (fužini imata gg. Ahačič in Globočnik) in usnjarija (največji obrat ima zadruga »Runo«). Največ delovnih moči zaposluje Glanzmann-Gassnerjeva predilnica in tkalnica, ki je

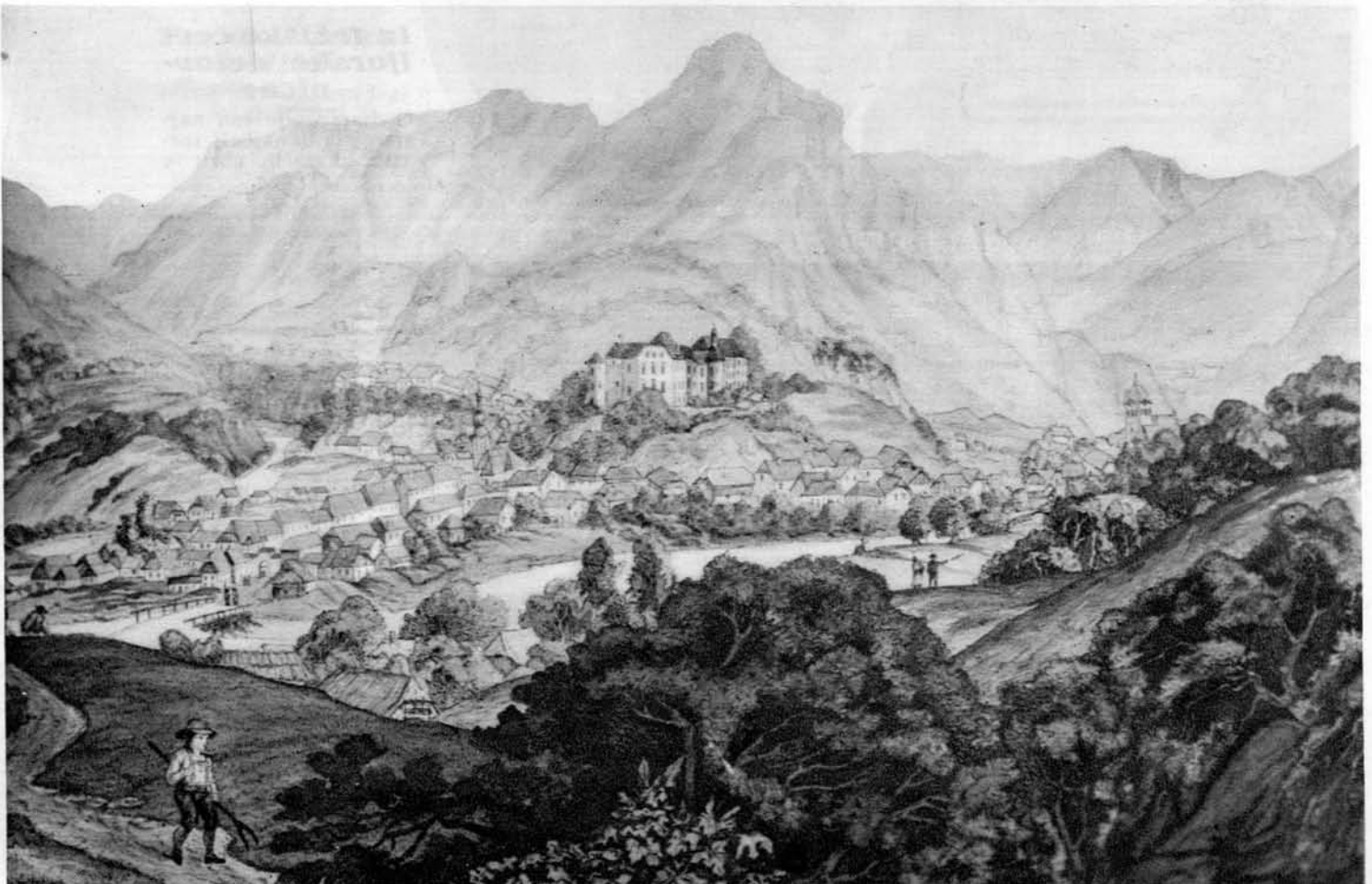
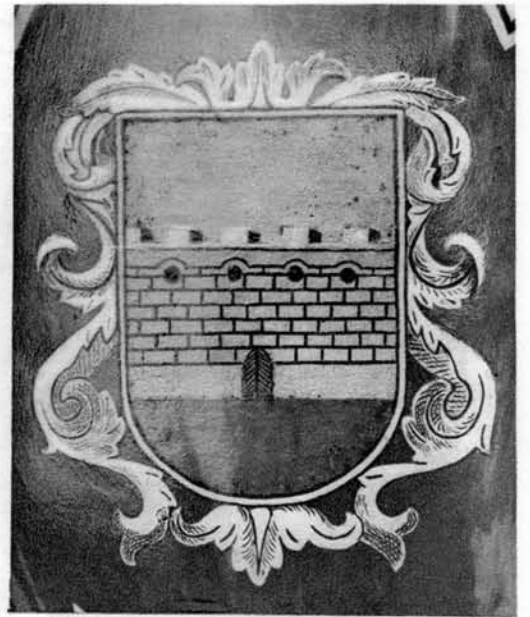
Na desni:

Grb mesta Tržič.

Spodaj:

**Tržič v drugi polovici
XVII. stoletja**

(ob Valvasorjevem času), ko je bil že prav važno središče tedanje kranjske železarske in usnjarske obrti in znano postajališče na veliki prometni cesti med Ljubljano in Celovcem.

Pogled na Tržič za časa francoske okupacije

Tomaž Pirc

(1815-1880), sloveči tržiški zdravnik, h kateremu se je zatekala časih vsa Gorenjska.

bila ustanovljena pred dobrimi 40 leti in nudi sedaj kruh 1055 delavcem in številnemu drugemu osebju. Čevljarska obrt obratuje z vsemi modernimi stroji v več tovarnal (največja je Kozinova) in v številnih domačih delavnicah. Poleg tega nudi zaslužek tudi še tovarna za lepenko na Slapu in še mnogotere druge manjše obrti. Industrija je v Trziču bogato zastopana in ta veča tudi število prebivalcev, katerih je sedaj že precej čez 4000. Značilno za tržiško industrijo je pa to, da imajo vse tovarne in večji obrati jako ugodno lego. Brez nadležnega tovarniškega dima namreč brnijo ob vodi in vodna sila daje tudi vsem pogon.

Francozi so bili v Trziču dvakrat. Prvič l. 1797., drugič pa l. 1809., ko je dobil Trzič tudi svojega »maira«. — V sredi avgusta 1811 so obhajali tudi v Trziču slovesno Napoleonov praznik. Pred sedanjo Perkovo hišo na glavnem trgu sta stala na ta dan dva mlaja, ki sta bila visoka po 8 sežnjev. Na vrhu mlajev so se svetili lepi srebrni tolariji, kateri so bili določeni za nagrado tistemu, ki pripleza do vrha. Pa to ni bilo lahko, ker sta bila mlaja vsa prevlečena z mastjo in milom. Poleg mlajev je stala miza, polna svinjine in pečenke. Vsak se je tu lahko brezplačno nasitil. A le malokdo je užival te dobrote. Bila je namreč na Napoleonov praznik ravno sobota, na katero so imeli stari Tržičani post kakor na petek. — Tudi kip boginje človeškega uma so postavili Francozi pred cerkev sv. Andreja. Tržičani pa še vedeli niso, kaj pomeni ta lesena nagota in so izrekli mnogo dovtipov na račun tega malika. — Tedanji težki časi so prinesli čez Ljubelj tihotapce, denarno krizo in še požar, ki je 30. marca 1811 upepelil skoraj ves Trzič. Goreti je pričelo v zgornjem koncu trga ob eni zjutraj in vsled močnega severnega vetra je pogorelo 151 hiš, čez 100 delavnic in zgorelo je tudi 75 ljudi. Ustno izročilo popisuje še danes grozote tega požara, slikar Matej Langus je pa udaril prav na ljudsko struno, ko je naslikal ta požar na sliko sv. Florjana, ki je v župni cerkvi na stranskem oltarju. — Francozi so odšli l. 1815. Glavne rane požara so tedaj Tržičani že zacelili in z novimi upi so gledali v bodočnost. Popravili so hiše in delavnice, nadaljevali so z zidanjem nove župne cerkve, oprijeli so se z vso vnemo raznih tržiških obrti. V tej dobi je najbrže nastala pesem, ki je ohranjena še sedaj: »Vivat kožarija, — vivat stumfarija, — vivat mat' bržanka (vino!)«, — da se je nikol' ne zmanjka!«

Veliki oltar župne cerkve

Marijinega Oznanjenja v Trziču; slike v oltarju in freske na oboku nad njim so Layerjeve.

Spodaj:

Partija iz starega Trziča

(ob mostu sv. Janeza).

V cerkvenem oziru je že l. 1261. Ulrik III. grof koroški, podaril Trzič stišskemu samostanu. L. 1599. je pa vojvoda Viljem zamenjal to darilo z Dobručnem. — Cerkev ima Trzič tri: župno Marijinega Oznanjenja, sv. Andreja na glavnem trgu in sv. Jožefa na gričku. Najstarejše sledove stare župne cerkve nam kaže vznožje zvonika in glavni vhod v cerkev, ki je gotskega sloga. To so še spomeniki cerkve, ki je bila zidana l. 1575. Župna cerkev pred l. 1575. je stala še bolj v smeri proti Slapu. Škodo požarov pri cerkveni stavbi 16. VIII. 1715 in 28. VI. 1785 so obakrat za silo pokrpali, a l. 1808. so sklenili zidati novo, večjo cerkev. Patron, ki je bil že tedaj lastnik tržiškega gradu, je prispeval 500 gld. 588 hlodov in 738 lat. Francoska okupacija in strašni požar l. 1811. sta zidavo ustavila, a vendar je bila cerkev blagoslovljena že leta 1815.; posvetil jo je pa škof Anton Alojzij Wolf šele l. 1836. Stolp je imel tedaj nizko, okroglo kapo. Za lepoto svoje župne cerkve so bili Tržičani vedno vneti. Krasna oltarna slika Marijinega oznanjenja in slika sv. Trojice, ki je tudi na velikem oltarju, je delo slikarja Leopolda Layerja, kateri je že l. 1815. poslikal tudi obok

Iz tržiške čevljarske delavnice;

čevljarstvo je ena najstarejših in najbolj razvitih domačih obrti v Trziču.

svetišča. Vsak župnik je pri cerkvi veliko lepšal in izpopolnjeval in vsak je našel pri faranih za to vneto srce in odprte roke. — Pred vojsko je imela župna cerkev jako mogočne zvonove. Velikega je v kranjski dekaniji po teži prekašal samo cerkljanski, po premeru sta pa bila brata. Pri naračanju tega velikega zvona se je zgodila l. 1859. sledeča zanimivost: Ko so se Tržičani v Ljubljani pri Samassu glede teže že domenili, so zvedeli, da ima Kranj veliki zvon iste teže. Hoteli so Kranjčane prekositi in hitro so navrgli še 396 funtov, tako da je tehtal 4420 funtov. Vojska je veliki zvon vzela — Kranju je pa ostal. — Stara cerkev sv. Andreja iz 12. ali 13. stoletja je stala na nizkem gričku in pred njo je razpenjala košata lipa svoje veje. Sedanja cerkev je bila sezidana za časa župnika R. Franka, ki je župnikoval v Trziču od l. 1868. do 1880. — Ljubka je tudi cerkev sv. Jožefa na griču, ki je bila zgrajena v začetku 18. stoletja. Vanjo so se zatekali Tržičani vedno po božjo pomoč v različnih boleznih. Cerkev je zidana v ličnem slogu in je po notranji obliki zelo podobna značilni cerkvi križniškega reda v Ljubljani.

Lastniki tržiškega gradu so bili: Albreht grof Goriški, Gutenbergi, grof Henrik Paradažar in drugi. Različne rodbine so bile tudi v zvezi z gradom Lambergov, čigar razvaline sanjajo še sedaj nad cerkvico sv. Jurija v Bistrici o slavi svojih prebivalcev. Po odhodu Francozov je kupil tržiški grad grof Radecky. L. 1817. so staro poslopje razrušili, odkopali so velik del hriba in na lepo planoto so postavili sedanje grajsko poslopje. Po štirih različnih gospodarjih, ki so po Radeckiju grad še vedno prenavljali, je prišel v last Gassnerjev, kateri še sedaj gospodarijo v njem.

Trzič je slovel nekdanj kot nemška postojanka. Res je bilo tu že l. 1812. ustanovljeno nemško pevsko društvo »Neumarkter Liedertafel«, ki je vprav do svetovne vojne imelo še več naslednikov v obliki različnih nemških društev. Vodil je v začetku to pevsko društvo graščinski oskrbnik Janez Pogačnik, ki je bil tudi skladatelj in je poseben »Te Deum« posvetil tudi Radeckiju. Do nedavnega časa je donela ta skladba še v tržiški župni cerkvi. Nemško pevsko društvo po prvotnih pravilih ni posebno dolgo delovalo, razpuščeno je pa bilo uradno šele l. 1925. Nemščino je še pred vojno posebno podpirala šola »Schulverein« in tudi številni tuji priseljenci niso bili brez vpliva. Zdaj so stari sledovi nedomače govornice po večini zabrisani.

V Trziču so bile nekdanj in so deloma še sedaj udomačene mnoge lepe navade in slovesnosti. V sredi 18. stoletja so imeli vsako leto na veliki petek takozvani pasijonski sprevod. Dramatično so kazali Gospodovo trpljenje, Molitev Kristusa na Oljski gori je bila v zgornjem delu mesta, sodba pa na glavnem trgu, kjer so na balkonih več hiš sedeli sodniki. Križanje je bilo potem na griču nad spodnjim delom mesta. V začetku so bile te predstave morda dostojne, če že ne izpodbudne, pozneje so pa postale nedostojne in smešne. Nedostojno vedenje, smešna obleka in pijača je dala povod, da je cerkvena in svetna oblast pasijonski sprevod prepovedala. — Po strašnem požaru l. 1811. se vrši vsako leto na dan sv. Florjana mogočna prošnja procesija. Menda malokje s tako veliko udeležbo. Mnoge hiše imajo posebne kipe sv. Florjana, ki jih na ta dan okrašene postavljajo na balkone in okna. — Na praznik Vnebohoda pridejo Dolinci in Šentanci še danes s procesijo v župno cerkev. Svoje čase so pri teh procesijah nosili kip vstalega Zveličarja, ki so ga po prihodu v cerkev postavili na okinčano mizo. Med sv. mašo se je pa kip pričel dvigati proti oboku in je izginil skozi

Nekdanji Hudičev most

čez Bistrico na poti iz Trziča v »Puterhof«; most je visel na vrbovih trtah, sedaj ga nadomestuje poseben predor.

Spodaj:

Zadnja stražnica naše fin. kontrole

pod Ljubeljem.

Tovarnar Fr. Ahačič

prvi slovenski župan v Trziču, ki je županoval od l. 1912.—1921. (umrl l. 1928).

Tržiško pokopališče

znano po svoji lepi legi in urejenosti.

Pogled na glavni trg v Trziču s podružnico sv. Andreja v ozadju

Na desni:

Prelaz Ljubelj nad Tržičem,

ki tvori mejo med Jugoslavijo in Avstrijo.

Spodaj:

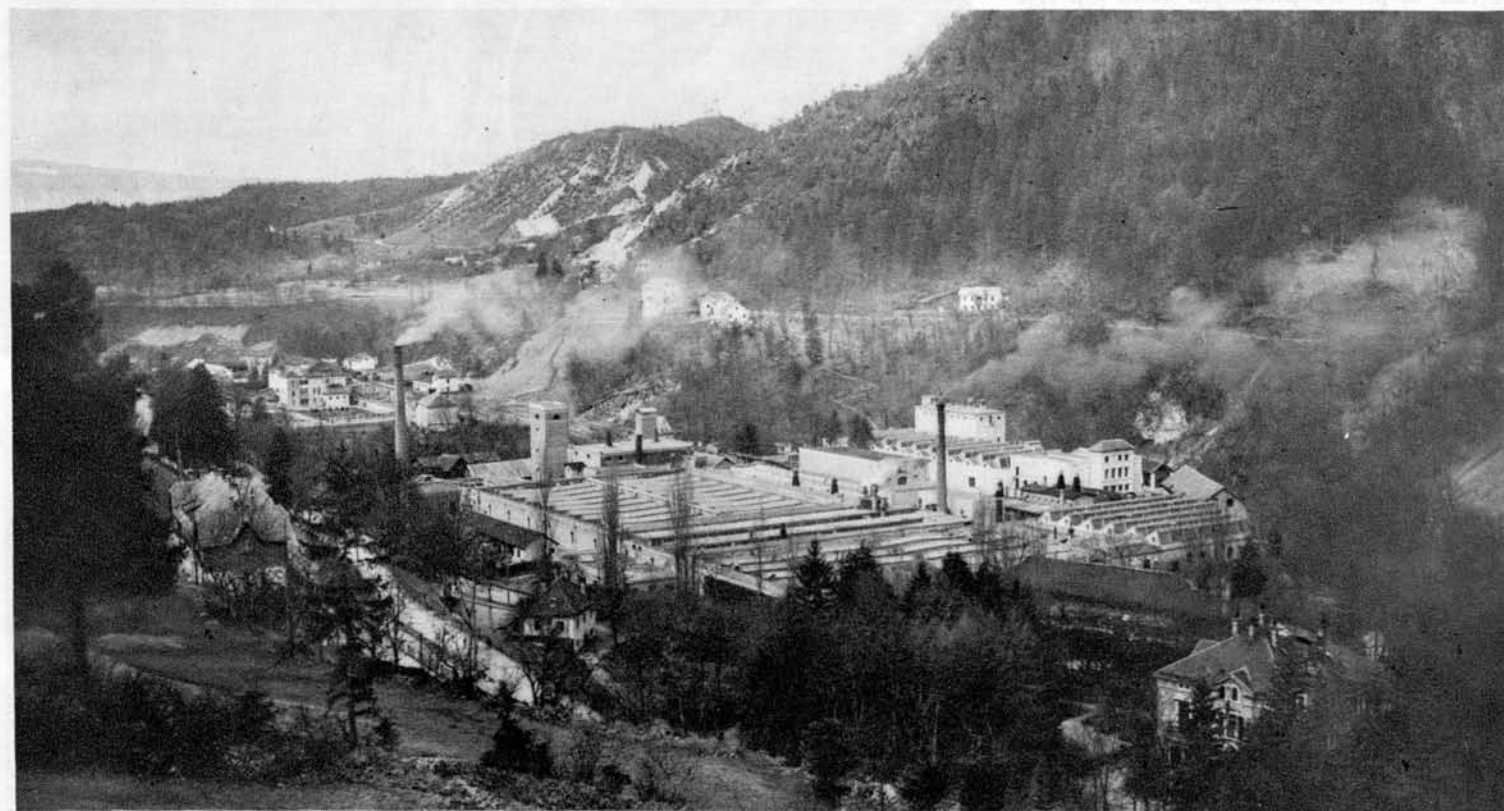
Šentanska dolina

od cerkve sv. Ane pod Ljubeljem proti Tržiču. Na tej cesti se vršijo vsako leto avtomobilske tekme.

Spodaj na desno v krogu:

„Dolžanov most“

na cesti iz Tržiča proti Futerhofu. Ta romantična cesta, ki vodi po dolini Bistrice, je deloma vsekana v živo skalo.

Bombaževa predilnica in tkalnica Tržič, Ed. Glanzmann & And. Gassner v Tržiču

Komanditna družba, osnovana l. 1885. Za pogon ji služi: 400 HP od turbin, 2500 HP od elektromotorjev in 350 HP od parnih kotlov. Tovarna poseduje 23.636 vreten in 2058 sukalnih vreten, nadalje 614 tkalnih strojev. Zaposleno je približno 1000 delavcev, od teh pribl. 35 % moških in 65 % ženskih. Razen predilnice in tkalnice poseduje tvrdka tudi belilnico in barvarnico za prejo ter popolnoma novo moderno belilnico in požlahtnjevalno napravo za tkanino v kosih. Tovarna uvaža iz Indije, Male Azije ali Amerike surovi bombaž ter potrebuje letno okrog 8000 bal ali pribl. 1.500.000 kg surovega bombaža. Iz tega bombaža producira predivo v številkah 3—24 angl. ter izgotovi deloma iz tega prediva pribl. 220.000 zavitkov po 5 angl. funtov preje v konopcih (takozvane »Bündelgarne«), in sicer: Mule-, Double-, Hardwater- in Knitting-predivo surovo, beljeno in barvano. Iz preostale množine preje pa izgotovi letno približno 5.000.000 m blaga. Od tega blaga se izgotovi v belilnici letno 2.500.000 do 3.000.000 metrov v različnih vrstah, kakor Madapolam, Slovensko platno, gradl, rjuhe itd. Ostanek pa pride kot surovo blago (in le v malem obsegu kot črtasto blago) v prodajo. Glavne vrste so: Domestic, osnaburg, valis, barhent, Wassertuch, oksford. V manjših količinah se izdeluje tudi vata za odeje. Vsi zgoraj omenjeni izdelki se razpečavajo edinole v tuzemstvu.

Mihael Černoš

priljubljeni predstojnik tržiškega sodišča.

Odbor tržiške Vincencijeve konference

ki je ena najbolj delavnih v Sloveniji in ki ima v lastnih poslopih svoje sirotišče, dnevno zavetišče, zavod za dojenčke in dom za rokodelce. Od leve na desno sede spredaj: dr. Ahačič K., kanonik M. Škerbec, † K. Pirc in preds. M. Škerbec; zadaj so pa: A. Kralj, A. Vovk, A. Markič, F. Kogoj in J. Salberger.

Tržiška orlovska družina 1. 1928 z lastnim praporom

Na desni: »Naš dom«, ognjišče vsega živahnega katoliškega društvenega življenja in gibanja v Trziču.

odprtino. — Lepa navada je tržiško koledovanje o božičnih praznikih in raglanje zadnje dni velikega tedna. Z originalnimi napevi in besedilom voščijo številni koledniki novo leto in za Tri kralje nosi eden kraljev s seboj tudi svetlo zvezdo. Raglanje pa vršijo otroci po mestu v mogočnem, urejenem sprevodu. Slišati jih mora vsak, ker gredo po vseh ulicah. — Značilne za Trzič so tudi vsako leto luči sv. Gregorija. Ta svetnik pripelje čevljarjo spomlad in je včasih v delavnicah ugasnil petrolejke. V spomin na ta važen dogodek so na večer 12. marca vozili čevljarji v pokrovih in malih zabojih po Bistrici luči. Popolnoma ta navada ni izginila tudi še sedaj, ko že slehernemu čevljarju sveti elektrika.

Po svetovni vojni je bila povečana šola »Schulvereina« in v tem lepem poslopiju se nahaja sedaj deška in dekliška meščanska šola, ki ima med učenci vedno tudi precej tujih. Od obeh ljudskih šol bi zlasti dekliška potrebovala novo poslopje. V Trziču je sedež sodišča. Da je tudi vse polno trgovin in gostilen, ni treba posebej omenjati.

Prosvetno, kulturno, športno in politično življenje je v Trziču jako razborito in živahno. Poleg kino dvorane sprejemajo redno številne obiskovalce tudi dvorane »Našega doma«, sokolnica in dvorana socialistov.

Tujski promet je v Trziču vedno večji. Številne obiskovalce privabi industrija in zlasti tudi lepe planine. Prijaznost, šaljivost in zlasti pevske zmožnosti Tržičanov postajajo zlasti po tujskem prometu vsepovsod znane.

Mesto je postal Trzič 1. decembra 1926. Lep razvoj mu je vedno zagotovljen.

Anton Vovk.

KNJIGOVEZNIKA K. T. D.

NUDI PO IZREDNO NIZKIH CENAH

SALDA KONTE - ŠTRACE
JOURNALE - MAPE - ŠOLSKE
ZVEZKE - RISALNE BLOKE
ODJEMALNE KNJIŽICE - ITD.

LJUBLJANA
KOPITARJEVA ULICA 6

Večino slik v današnji številki je posnel

**g. fotograf
F. Jug**

v Trziču, ki ga toplo priporočamo.

Kajetan Ahačič
 tovarna za kose
 in srpe v Trziču

Rezanje jeklenih palic za kose in srpe ter prirezovanje in glajenje kos.

Na levi: Vhod v staro Ahačičevo tovarno za kose in srpe, ki izvira še iz dobe cesarice Marije Terezije.

Oddelek tovarne, kjer se jeklo razteza in razširja za kose.

Na desni: oddelek, kjer se jeklo razteza in razširja za srpe.

Spodaj: Oddelek, kjer se kose in srpi oblikujejo, kalijo in izravnavajo.

Spodaj na desni: Odprema izgotovljenega blaga.

